

اثرات اجرایی برجام

دولت یازدهم که در نیمه اول سال ۱۳۹۲ سکاندار امور اجرایی کشور شد، با هماهنگی بخشهایی از حاکمیت توانست مشکل تحریم را که اقتصاد ایران را زمین‌گیر کرده بود در ماههای پایانی سال ۱۳۹۴ به سامان برساند.

وضع تحریم بر اقتصاد ایران اثرات مستقیم و غیرمستقیم زیادی را بدنبال داشته است. تحریم‌های وضع شده از سال ۲۰۰۶ به بعد روند دیگری را به خود گرفت و از حالت یک‌جانبه و دوجانبه به چندجانبه و فراگیر و وضع تحریم از سوی برخی مراجع بین‌المللی تبدیل گردید. این شیوه تحریم باعث شد تقریباً ارتباط مستقیم اقتصاد ایران با اقتصادهای دنیا دچار مشکل گردد.

اعمال تحریم بر ایران از سال ۲۰۰۶ به بعد با وضع محدودیت بیشتر بر صنعت نفت، گاز، پتروشیمی آغاز شد و به جایی رسید که ایران حتی در تأمین بنزین موردنیاز در چرخه حمل و نقل نیز دچار مشکل شد، صادرات نفت ایران محدود شد، برخی از بازارهای خریدار نفت که به نوعی مشتریان سنتی نفت ایران به شمار می‌رفتند از دست رفتند و کشورهای نظیر عراق، عربستان سعودی و روسیه جایگزین ایران در این بازار شدند و سهم ایران

در اوپک کاهش یافت و نقش آفرینی ایران در بازار صادرات نفت خام و به تبع آن اثرگذاری آن در این بازار کاسته شد. این وضعیت باعث شد سهم صادرات ایران از کل مصرف نفت خام دنیا که در سال ۱۳۸۲ بیش از ۳ درصد بود در سال ۱۳۹۱ به یک درصد کاهش یابد.

تحریم باعث شد تا طرح‌های در دست اجرای صنایع نفت، گاز و پتروشیمی با وقفه زیاد و در نهایت با هزینه‌های زیادی به مرحله اجرا درآیند. در مجموع محاسبات نشان می‌دهد که وضع تحریم بر صنایع مذکور از سال ۱۳۸۴ لغایت ۱۳۹۱ در مجموع بیش از ۳۹۰ میلیارد دلار زیان و خسارت به کشور تحمیل شود. البته باید به این رقم اعداد و ارزش مربوط به کاهش صادرات نفت خام نیز اضافه شود.

تحریم بر حوزه بانکی، حمل و نقل دریایی و بیمه، صنعت خودرو، واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای، صنعت خودرو را نیز تحت تاثیر قرار داد و باعث خروج برخی از شرکتهای فعال در این عرصه‌ها از کشور شد.

بهرحال اینها بخشی از زیانهای ناشی از وضع تحریم بر اقتصاد ایران بود که به آنها به صورت گذرا اشاره شد. تحمیل چنین هزینه‌هایی باعث شد که در مجموع در کشور این جمع‌بندی صورت گیرد تا راهکارهایی برای برطرف

کردن این وضع ارائه شود که این تصمیم به برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) منجر شد. حال لازم است این نکته مورد توجه قرار گیرد که برجام چه اثراتی داشته است؟

اثرات برجام بر اقتصاد ایران

- اولین اثر برجام بر اقتصاد ایران این است که باعث گردید رفت و آمد هیاتهای دولتی (اعم از روسای جمهور، نخست وزیر، وزرای خارجه) و هیاتهای تجاری کشورهای مختلف به ایران آغاز شد. آمد و رفتهای این چنینی نشان‌دهنده این واقعیت است که پس از اجرای برجام امیدهای جدید به برقراری روابط در عرصه سیاسی، تجاری و اقتصادی پس از یک دوره رکود ۸ لغایت ۱۰ساله با ایران آغاز شود. دومین تأثیر برجام این بود که در نتیجه تردهای هیاتهای تجاری، سیاسی و دولتی کشورهای خارجی ریسک مربوط به انجام فعالیت در ایران کاهش یابد و تحلیلهای خوشبینانه‌تری و چشم‌انداز روشن‌تری نسبت به وضعیت اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۵ انجام شود که پیش‌بینی نرخ رشد ۵ درصدی از جمله آن است.

- دستاورد دیگر برجام این است که در جریان رفت و آمدهای هیاتهای تجاری، از سرمایه‌گذاری مشترک نیز صحبت به میان آمده است. تأثیر دیگر برجام این بود که ایران توانسته است میزان صادرات نفت خام خود را در حدود یک میلیون بشکه در روز افزایش دهد و از حدود یک میلیون و یکصد هزار بشکه به حدود دو میلیون بشکه در روز افزایش دهد. این وضعیت سبب شده است که دو دستاورد بزرگ حاصل شود: ۱- افزایش منابع ارزی ۲- افزایش سهم بازار ایران
- آزادشدن بخشی از منابع بلوکه‌شده ارزی کشور و دارایی‌های بانک مرکزی
- تسهیل انجام برخی از فعالیتهای مالی و بیمه‌ای از جمله آزاد شدن استفاده از خدمات سوئیفت و مبادلات مالی
- آزادی و تسهیل در صادرات و واردات کالاها و برخی از خدمات، در قالب اجرای برجام باعث شد که هزینه‌های اضافی مربوط به واردات و صادرات اینگونه کالاها و خدمات تا میزان ۲۰ و ۳۰ درصد کاهش یابد و این خود بر میزان رقابت‌پذیری این نوع کالاها و خدمات تأثیر مستقیم دارد.

- تسهیل دستیابی به شرایط مربوط به تامین منابع مالی خارجی
- تأثیر دیگر برجام این است که با رفت و آمد شرکتها و هیاتهای تجاری خارجی به ایران و حضور آنها در اقتصاد ایران باعث می‌شود که زمینه ورود تکنولوژی‌های جدید به کشور فراهم شود.
- تأثیر دیگر برجام بر بخش حمل و نقل هوایی است که باعث گردید قراردادهای جدید مربوط به خرید هواپیماهای مسافربری برای ایران فراهم شود.
- ورود هیاتهایی از شرکتهای طراز اول نفتی به کشور دستاورد دیگر برجام محسوب می‌شود. اما در این بخش عملکرد روشنی وجود ندارد.
در مورد تأثیر برجام بر پتروشیمی، باعث گردید به لحاظ میزان صادرات و توسعه بازار از جمله صادرات به اروپا افزایش یابد.
اینها بخشهایی از اثرات اجرایی برجام بر اقتصاد ایران است. در مجموع برجام فرصتی را در اختیار کشور قرار داده است تا ایران یکبار دیگر و پس از یک وقفه تقریباً یک‌دهه‌ای، به اقتصاد دنیا باز گردد و در این خصوص زمینه‌های تعامل اقتصادی و سیاسی مناسبی را در اختیار کشور قرار داده است. اما باید توجه کنیم که فقط برجام نمی‌تواند مشکل اقتصاد ایران را حل

کند. حل مشکل اقتصاد ایران به سیاستهای کشور در سطوح مختلف حاکمیت و داشتن هدف و یا اهداف مشخص و تجمیع و تمرکز تمامی نیروها برای پیگیری این هدف و اهداف بستگی دارد. در واقع بخش زیادی از مشکلات امروز کشور ناشی از عملکرد قوای حاکم و نهادهای حاکمیتی در کشور است و این مشکلات اقتصادی ریشه در داخل دارد و لذا نباید بدنبال راه‌حلهایی در خارج از کشور بود.